

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00740608 (P)

Бібліотека

ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“

Число.....

~~1870~~

Знак.....

2006.13

971

Карл Кавцький.

КЛЯСОВА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

БІБЛІОТЕКА ТОВАРИСТВА
„ПРОСВІТА“
У ЛЬВОВІ

2860

АН УРСР

Ціна 15. цен.

1.50

NEW YORK, N.Y.

1919.

ВИДАНО УКРАЇНСЬКОГО АГІТАЦІЙНОГО КОМІ-
ТЕТУ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ.

3 K 95

Бібліотека
ТОВАРИСТВА „ПРОСЬВІТА“

Число 941.

Знак.....

Class Justice,
by K. Kautzky

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 11 62959

971

1. ПАРТІЯ І КЛЯСА.

Соціалістична демократія виступає в імені класових інтересів пролетаріату — інші знов стороництва подають ся за оборонців інтересів всіх, або що принайменшм всіх найвисших клас. Як було давнійше, так і в теперішній виборчій борбі закидали они нам, що соціална демократія заступала інтереса, лишень малої частини народу віддільні інтереса, тоді, коли буржуазні стороництва чванились тим, що вони без взглядно на які небудь партії, старають ся попірати інтереса всіх загально, інтереса як державні так і суспільні, інтереса народнього загалу.

Наколиб сей закид був удовіднчений, то буржуазна партія й слаб горою. На щасте опираєсь він лишень на баламуцтві класових понять; бо власне ся їх поголоска є зовсім неправдивою. Але неє так легким ділом уникнути сеї поголоски а тим коріня, з якого она виросла.

Передувсім, поки почнемо говорити о класових інтересах, мусимо насамперед объяснить, що то є класа.

Маркс, взяв ся до розбору в своїм неопіненім творі “Капітал” в 3-ім томі о понятю кляс — на жаль, не дійшов до кінця. Його праця уриваєсь як раз в тім місци, яке малоб розвязати сю квестію.

В сьогочаснім суспільстві стрічаємо три великі економічні групи: наемників, капіталістів, і властителів більшої посілости. Що властиво ділить їх на три суспільні кляси? — питає Маркс і дає на се слідуючу відповідь: “На перший погляд їх власні доходи і жерела даходів. Суть три великі суспільні групи, яких складники, творючі їх індивідума, загально живуть з робочої праці, зиску, і заміни земельних посіlostей за вартість робочої сили і капіталу.

“З того однак становища лікарі і урядники творилиб також дві клясі, понеже вони належать до двох осібних груп суспільства, яких доходи походять з одного і тогосамого жерела. То само відносить ся розбитя інтересів і становищ, коли поділ суспільної праці ділить на рівні рсбітників як і капіталістів і посідачів земельної власности — пр. послідних на властителів винниць, рілі, копалень, і т. д.”

Тут однак вриваєсь рукопись. Неможливым є сказати, що властиво дальше мав на

гадці Марке. Однак ми дослідуюче ті самоді-
яльні факта, можемо сами собі відповісти на
то питане.

Яка властиво різниця з одної сторони
між властителем більшої посілости а наємни-
ком, з другої знов сторони між властителем
земельної посілости а властителя ліса або бу-
дівляної парцелі?

Перший черпає зиски з робочих рук, а
інтерес другого е суперечний з інтересом ро-
бітника. Натомість ґрунтова рента властите-
ля рілі взростає не на кошт ґрунтової ренти
інших посідачів ґрунту, противно, взріст
ґрунтової ренти, або ціни земель, які стоять
з тим в звязи, потягають за собою і взріст
ґрунтових рентів, і цін иншого рода землі.
Кожда однак підвиска тих ґрунтових рент і
цін землі, означає відповідне обірване робіт-
ничої платні або капіталістичного зиску.

Возьмім з другої сторони класу наємни-
ків. Ділить ся вона на друкарів, металевих
робітників, ткачів, рільничих робітників і т. п.
Ті поділи не творять вже жадних клас. Всі
вони мусять провадити спільну боротьбу
проти капіталу і власности земельної посіло-
сти, колиж робітнича платня при деннім на-
роднім доході може взростати лишень на

кошт тих двох доходових жерел; натомість в середині робітничої класи росте зарібок одної з тих робітничих верств не коштом другої, але кожда підвишка зарібків робітничої верстви зміцняє також тенденцію до взросту зарібків другої верстви: додає вона робітникам сил в жаданю робітничої підвишки, а зменшує всякий капіталістичний опір, що до сего діла.

Тепер вже бачимо, що твори різницю класи. Є се не загальність доходових жерел, але впливаюча звідси спіл ьність інтересів і вспільність антаго ні зму що до інших клас, з котрих кожда стараєсь ограничити доходів жерела иншої, щоб лишень її жерело несло колосальні доходи.

Загально взявши всіх капіталістів, без огляду на їх осібні інтереса, не творять вони жадних осібних клас. А однак, коли ми ближче заглянемо між них, побачимо, що і між ними суть відломки, які заховують власне характер відрубних клас.

Так пр. можемо поділити внутро капіталістичної класи на капітал промисловий, Кождий капіталіста мусить мати гроші, щоб міг оснувати і провадити яке-небудь підприємство; але між капіталістами є оден рід, який не любить займатись працею кированя

підприємства, але волить випозичати на процент свої гроші іншим капіталістам на проважене промислу або гандлю. Доходове жерело тих капіталістів витворює для них вспільність інтересів; тут вже процент не одної групи не виростає процентовим капіталом іншої групи; противно: найменший взріст проценту в однім місци, спричиняє його взріст в иншім. То доходове жерело стаєсь також в спільній суперечности [опозиції] до инших капіталістів; понеже процент одного капіталісти росте капіталом зиску иншого капіталісти.

Говорячи про процент, який росте з кождою хвилию, не хочу сим самим сказати, що рата зиску мусить спадати. Булоби то таксамо неправдою, як колиб хотївби сказати, що зі зростом робітничої платні мусить обнизитись капіталістичний зиск. В добрих часах можуть рівночасно іти в гору зиски, проценти і зарібки, в часах крїзи, опадають всі рівночасно. Лишень то зовсім не змінє факту, що в одній хвили всьо, що капіталіста заощадив на робітничій платні або иншім зиску підносить його зиск або опричиняєсь до його упадку. Наколи збірковий продукт суспільства виростає, то може взростати також число продуктів, які припадають на кожду осібну клясу; не може однак рівночасно взрости про-

центовай уділ кождої класи в збірковім витворі, лиш уділ одної мусить ся обнижати наколи в тім самім часі взростає другої; а передувсім, хотяй загально-суспільний продукт є високим, то уділ в нїм кождої з осібна класи не є в нинішнім суспільстві пляново регульований, лишень відзначаєсь економічними і політичними ріжного рода борбами, при чім, розумієть ся каждая класа уживає ріжних способів, щоб тільки осягнути свої бажаня.

На тій методі поділу продуктів полягає класова ріжниця, класові антагонізми і класові борби. Мусять вони так довго тревати, поки існує капіталістичний устрій; антагонізмам кінця нема, часами і зовсім не лагідніють в хвилях рівночасної підвишки зарібків, капіталістичних зисків і процентів – що з рештою, як відомо, є завсїгди лишень частинним переходом упоеня, по котрім слїдує велика заздрість, ворогуюче гасло робітничої платні, зисків і процентів, причім боротьба о загальний витвір вибухають енергічнійше і через то заострюють ся класові антагонізми.

Ккласове понятє вже з конечности містить в собі класові понятя антагонізму. Наколи так воно є, то запевнене якоїсь партії, що вона стає в обороні інтересів всіх клас, є перехвалкою, або можна отверто сказати,

еще чимсь гіршим — демагогічним швінлярством [крутійством]. Є се запевнене, що та партія охороняє рівночасно інтереса людей, які вирентовують помешкане і працюють рівночасно, щоб обнизити чинші — які і то, що зиступають в імя інтересів льокальних властителів і прямує до підвишеня чиншів; що хоче достарчити робітникам високих заробітків, а капіталістам дешевих робочих сил; що стараєсь вибороти для консументів низькі ціни на споживчі продукта, а для їх продуцентів високі ціни і т. д.

Вдійсности отже тром великим суспільним клясам відповідають також три великі партії, які виступають в політиці новожитних держав, ліберали, консервати і соціялісти.

Сим самим не хочу сказати, що політичні партії відріжняють ся так само від себе, як кляси які ділять ся після економічної теорії, Маємо перше пр. побічні кляси або посередні кляси яких зовсім клясові інтереса не суть згідними з інтересами одної з трох великих кляс. Пр. грошевий капітал посередничий поміж промисловим а ґрунтовою посілостю, визискуючи рівночасно обі галузи промислу; а в політиці займає також він посередне становище меже лібералізмом а февдально-аграрним консерватизмом, і чіпляють ся до одної

або другої партії, як в нас роблять ліберали або консервати.

З другої сторони, дрібні міщани займають середнє місце поміж пролетарятом а клясою капіталістів, а знов дрібні селяне [заможнійші] меже пролетарятом а земельною більшою посіlostію.

Однок в такім разі не зникають клясові різниці через то, що складові частини різних кляс лучать ся в одну партію. В державно-демократичних організаціїх, під панованем загально виборчого права, не можуть сами капіталісти як і великі земельні власники удержати в відокремленю свої політичні власти — бо на то їх замало.

В 1895 р. начислено сомодіяльних що сами для себе працюють, одиниць в промислі і гандлі [поминаючи наемників]:

Без чужої помочи [самодіяльні без помічних сил].....	1.721.418
Дрібні майстри і гандлярі [власителі і зарядці підприємств з 2 або 5 особами).....	900.850
Дрібні капіталісти [з підприємствами від 5 до 20 осіб).....	200.471
Великі капіталісти [з підприємствами які zatrudнюють поверх 20 осіб]	48.765

З сего видимо, що число великих капіталістів в громаді промислових і купецких підприємств не сягало на 50.000 цифри. Число правдивих пролетарів було навіть в рубриці “самодіяльних” богато більшим як виносить число дрібних капіталістів, вчисляючи вже-й тих, які становлять середню ступу поміж пролетаріяттом а капіталістичною клясою.

Не завсїгди буде такий поділ правдивим. Гандлевий інтерес, який складаєсь з п'ятох робітників, може мати в своїх руках величезні капітали. З другої знов сторони належить зачислити до пролетаряту неоднo підприємство з двома робітниками, або також і таке підприємство, в яким знаходить лишень майстер і ученик. Але такі блуди можна обминути без найменшої уваги, — зрештою різниця числа є так велика, що нікому не приходить на гадку, щоб воно знаходилось в найдокладнійшій порядку.

Трохи лучше стоїть для властителів справа в рільнім господарстві.

З посеред самодіяльних господарів начислено в клясі:

Позбавлених осередків одержаня

[понише 2 гектарів].	548.572
Дрібних селян [2 до 5 гектарів]. . . .	694.850
Середних селян [5 до 20 гектарів]..	1,221.284

Великих земельних власителів

[понад 50 гектарів] 98.224

Тут вже є число пролетарських снів власителів малої посілости, але число значніших посідачів землі є завсігди ще мінімальним.

Однак додаймо ще цифри наємників, а тоді доперва побачимо ясно, яке малесеньке число є тих, які виключно побирають свої доходи зі своєї земельної посілости або з капіталістичного підприємства.

Тоді почислимо ось так в рільництві:

Наємників	5,723.967	}	6,272.539
Самодіяльних без удержаня	548.572		
Селян	1,916.134		
Більших земельних власителів	98.224		

єще гірше представляєсь се відношене в промислі і гандлю:

Наємників	7,714.410
Самодіяльних без удержаня	1,721.418
З середньої класи	1,101.321
Великих капіталістів	48.765

Всумі з трох великих галузей промислу:

Наємників.....	13,438.377	} 15,708.367
Самодіяльні без удержаня.....	2,269.990	
Середна класа.....	3,017.455	
Великі властителі ...	146.989	

Наколи взяти в додатку під увагу позістали галузи промислу, як рівнож членів родини в кожній класі, тоді одержемо слідуочий рахунок з загалу народу:

Наємників	28,757.058	55,55 %
Самодіяльних без удержаня.....	6,492.384	12,54 %
Середна класа.....	15,874.600	30,66 %
Великої посілости.....	646.242	1,25 %

Тут перевага пролетаріату стаєсь меншою, понеже число непрацюючих членів родини в тім числі ограничують ся до мініму. Помимо сего навіть в сім посліднім обчисленю є воно великою. Доходить 68% або понад дві третих людности, підчас коли велика посілість числить в народі лишень понад 1%.

Зсего виходить ясно, що дуже лихі булиб наслідки для класи, які тягнуть доходи з власности капіталу або з земельної посілости, — колиб ограничив в політичній борбі на своїх власних родинних членів. Мусять вони справити свої бажаня, щоб позискати в народній масі резерви якіб достарчили їм потрібних

голосів. До сего надають ся головно обі середні класи — дрібне міщанство і селяне — які посідають дуже розбірні свої класові інтереса. А також і з пролетаряту старають ся видерти посідаючі класи для себе якнайбільше голосів. В заміну за се обіцюють різні благородности, а коли замало сего, грозять вічними і часовими карами, наконець, як то всьо нічого не помагає, проста, природна сего часу річ, визискане всіх економічних, політичних і духових перемагаючих осередків, яке дає їм їх сильнійше становиско до розпорядження — от се методи виборчої ‘агітації’ або сказавши по просту, їх стремління забрати тільки а тільки голосів на услуги капіталу або посідачів більшої земельної посілости.

Розумієть ся, що при такій виборчій борбі, посідаючі класи не можуть признати істнованя класових інтересів і класових антагонізмів; мусять вони скривати класові інтереса, ба, навіть їх нехтувати. Кождий, хто зикриває класокі антагонізми, є їх смертельним ворогом. Але вони заперечують лишень істнованю тих антагонізмів, щоби служити спеціальним класовим інтересам.

Що иншого соціяльна демократія, партія пролетаряту, Капіталісти і властители

великої земської посілости представляють меншість людности. При загальнім голосованю під взглядом політичним зовсім вони зниклиб, наколиб їм не вдало ся здобути для свого попертя голосів з інших клас. Натомість пролетаріят є найсильнішою класою в народі. Його побіда в промисловім демократичнім краю є певна для нього в тій хвили, коли йому удасть ся впоіти [переконати] в всіх класових товаришів свідомість класових інтересів і вирвати їх зі службою буржуазного світа.

Підчас, коли інші партії мають за задачу ошукувати (використувати) народні маси що до їм класових інтересів, щоб зробити їх своїм знарядом, — то соціяльна демократія стараєсь всіма силами освідомити загал класово щоб він не був знарядом яко “голосуюча-череда” для чужих і ворожих їм класових інтересів.

Але найбільшим блудом булоб вносити сего, що лишень соціяльна демократія служить означеним класовим інтересам. Робить се також і кожда инша партія, яка стоїть на услугах пролетаріяту. Часами еше більше робить, і то власне лишень з сеї причини, що має за задачу боронити пролетаріят, і виступає вона в далеко визшій степені в обороні загального інтересу суспільства, інтересів

народних мас, — чим яке небудь кожде инше стороництво. А робить вона не за для сего, що пролетаріят творить більшу часть народу, але для сего що інтереса пролетаріату суть злучені в інтересах народу.

2. ВІЛЬНІСТЬ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ.

Наколи говоримо, що класи відносять ся до себе в конечнім антагонізмі, що притім є неможливо для партії заступати консиквентно інтереса більшого числа або взагалі всіх великих клас, — то не значить то, що партія мусить з конечности ограничитись на репрезентанції якогось певного, означеного класового інтересу. Не є в силі вона завсїгди боронити ріжних класових інтересів, — поза класовими. Тут розходить ся в дійсности лишень о суспільні а не особисті інтереса, які в політиці не мають нічого до говореня і які також власне виступають завсїгди під маскою суспільних інтересів, кілько разів лишень хотять позискати політичне значіне. Серед суспільних інтересів, суть також инші інтереса — не лишень класові. Загал класових інтересів, які суть чинними в суспільстві, не творить еще загалу всіх суспільних інтересів. Інтереса артистичні, наукові, і т. п. не суть інтересами класовими.

А чейже всі суспільні інтереса суть в тісній органічній звязи з собою, а класові інтереса суть роздільними. Яке становиско займає класа що до суспільних інтересів, котрі не суть класовими інтересами, відповідає притім спеціально заховане ся її щодо сих інтересів.

Так отже соціяльна демократія мусить застановлятись над суспільними питаннями, навіть тоді, коли вона безпосередно не має нічого спільного з пролетарськими класовими інтересами; але заховане ся її щодо кожного питання з особна не є довільне, лише узасаднюєсь становищем пролетаряту в суспільстві.

Пролетаріят є однак класою о зовсім гідрубнім характері. Як знаємо вже, творить він в теперішнім промисловім світі не лише значнійшу більшість народа, але є він також одинокою класою, котра живе лише зі свої праці а незвисиску ближнього.

В нинішнім суспільстві майже ніхто не може бути певним сего, що не є визискуванім. Бачилисьмо вже як грошеві капіталісти визискують промислових капіталістів і власителів більшої земельної посілости, наколи ті суть змушені позичати від них гроші. Але і самого грошевого капіталісту визискує знов державний ряд, якому треба платити данину

[податки]. Податки ті служать в дуже малій частині для суспільства, а решту пожирають пасажити, яких не бракує ні в одній і які своєю пажирливістю потрафлять зовсім зруйнувати народ.

Навіть висока, ба, найвисша аристократія може бути визискованою. Буває і таке, що вона задовжує і опісля мусить сплачувати гарач грошовому капіталови. Найвисша суспільність, визискувачі, визискують знов себе взаімно в ріжний спосіб.

Цілий світ в буржуазні суспільности нарікає на визиск і гнет; нема майже кляси, якаб не хотіла боротись о якусь вільність, а якесь право.

Однак поза пролетаріатом нема иншої кляси, котра не побиралаб хоть в найменній часті свого доходу з визиску инших і не була заінтересованою в певнім роді визиску і гнегу. З винятком пролетаріату, ніодна партія не може консеквентно провадити борби о вільність і справедливість.

Німецькі князі 16го і 17го віку заявили, що вони суть готові до борби о “німецьку вільність”, понеже вони хотіли утвердити свою олігархію на державний кошт. Підтим самим іменем виступала знов визша шляхта проти тих князів, а опісля, коли хлопи жадали для

себе вільности і обі ті класи напали на них.

Знов в маніфесті, який проголошував независимість Злучених Держав 4. липня 1776 р. виразно зазначено, що "весь народ є собі рівним, найвисший творець обдарив його природними правами, що до них належить житя, вільність і стремліне до щастя". Але з тими природними правами довго боролись нігри і індіанці, поки дістали правдиву свободу.

Натомість соціяльна демократія, як одинокий і свідомий речник інтересів пролетаріату, є одинокою партією, яка виступає в імя рівної вільности для всіх поневоленых народів.

Лишень вона одна жадає повної вільности знане. Навіть для найдемократичнійших наших буржуйних демократів виклад в університетах повинен бути монополем прихильників нинішнього суспільного порядку. Жадають вони "нетенденційної" науки, однак зі скритою тенденцією, замкненими дверима "святині знаня" перед кождим бадаючим, котрий доходить до результатів, не дуже вигідних для пануючого державного і суспільного порядку.

Щойп Правда, можнаб сказати, що соціяльна демократія жадає певного освідомлення в

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И

62969

своїм власнім інтересі; понеже той науковий напрям, на яким вона опираєсь, не є допущений на університетських катедрах.

Але соціяльна демократія вставляєсь також за кожною гнетеною народністю, чи то своєю, чи чужою. З сеї самої причини соціяльна демократія поборює всяку політику, яка опираєсь на опанованю якогось народа иншим.

Розумієть ся, що і буржуазія з конечної потреби починає тепер також виступати проти деяким мужеским правам.

Соціяльна демократія часами стає в обороні навіть своїх ворогів. Се не відносить ся головню до гнетених народів, які помимо свого гнету належать до реакційних партій, але відносить се головню до католицької церкви. Клер сам собою представляє велику організацію, якої цілю є визиск і гнет, котра з неописаним ворожим завзятем виступає проти всім еманцепаційним стремлінням пролетаріату. Після своєї програми соціялістична демократія мусить поборювати з завзятем клер, і стараєсь відібрати йому всі права, які роблять його так великим ворогом до пролетарських справ. Але соціяльна демократія виступає також в обороні тогож самого клеру, — якого задачею є лишень визискати бідний

народ, — а се там, де гнетять його.

Так само соц. демократія відносить ся до середних клас. Наколи ті середні класи — міщанство і селяне — хочуть поправити своє положенє, угнечаючи і визискуючи слабших пр.робітників, то соц. дем. не може їм помагати в тім ділі, а мусить остро проти них виступати. Але ті самі класи не знайдуть знов лутшого оборонця — наколи їх визискують більші капіталісти. Наколи під сей час соц. дем. поборює цю від споживчих продуктів, то поборює се не лишень в інтересі пролетаріату, але також міщанів і селян. Рівнож прислугуєсь їм і поборюванем мілітаризму, як і заступленем посередних податків податками від доходів і маєтку.

Великим блудом булоби тверджене, що соц. дем. хоче погіршити жите малому народови. Вона помагає всім де тільки окажется потреба, але остро виступає проти сего, щоб богатші уділювали якої небуть запомоги бідним, з котрих власне своїм визиском доробились богатства.

В сей власне спосіб класовий пролетаріацький характер піддає дуже богато соц. демокр. політичних завдань, які виходять далеко поза тісні класові інтереса пролетаріату.

Знаємо вже що суть чисельні сполуки поміж пролетаріятом а обома иншими великими доходовими класами. Побіч ремісників, дрібних гандлярів, дрібних селян належить брати під увагу т. зв. інтелігенцію, яка відповідно до свого удержання, особистих відносин. часто також і через функції, які має виконувати [пр. як заступників капіталістів], стоїть близько капіталістичної класи, котра однак живе зі свої праці таксамо як пролетаріят, що правда з викфалікованої праці і займає аристократичне становище меже робітниками. З другої знов сторони знаємо також, що і меже визискувачами нема майже такого гуртка, котрий би не був визискуваний в якійсь спосіб. Знаємо наконєць також що, визискуван. визискувачі скоро побачуть кожний визиск і гнет, який проти них направлений, але сліпі суть на визиск і гнет, який самі управляють. Судять вони, що визиск і гнет який терплять, є одиноким, котрий по правді повинно поборюватись і з сего проголошують велику борбу проти кожного визиску і гнету. Таку борбу називають вони о загальну рівність і вільність або справедливість, і в сей спосіб старають ся потягнути за собою низші народні класи, які суть з причи-

ни їх класового положення склінні брати в свій монополъ кожду борбу подібного рода.

Але в кождїй з клас визискувачів, які лишень про око провадять борбу о вільність і права, а тим більше в посередничих громадах меже ними а пролетаріятom, а головно в інтелігенції, знаходять ся одиниці, які беруть дуже поважно мотто вільности і рівности в своїй політичній програмі. Притім однак вони стрічають ся доокола зі своїми товаришами, яким розвага і інстинкт закриселяють ясно границі, які вони не можливі переступити щоб всунутись до борби о вільність і справедливість — не нарушуючи підвалин свої класи. Наколи ті “герої” ограничають ся на посідаючі класи, то ціла їх праця йде на марне, бо лишень оден крок до найнизиної класи може розкинути якусь діяльність. В той спосіб блудкучи по бездорожах лібералізму і буржуазної демократії, т. е. борючись з капіталістичними і февдально-демократичним визиском, дійшов цілий ряд буржуазних розвідок до соц. демократії.

Лиш не е се одинока дорога, яка провадить від буржуазії до соціалізму.

Подія звичайного властивого характеру, е також вроджена в кождому чоловікови склін-

ність до почуття і нахилу суспільно-альтруїстичних — милости, готовість до помочи кожної хвилі, посвячення ся за загальну справу. Від тисячів літ люди живуть в суспільних громадах, а сила їх загального суспільного звязання ся могла в них уміцнитись їх почуття і суспільно-альтруїстичний нахил. Сей альтруїстичний нахил взріє найбільше в робітничій класі, якого найсильнішою збруєю в класовій борбі є стисла солідарність. Таку солідарність не знайде ся вже в посідаючій класі, а то з причини, що свою посілість піддержує він визиском інших клас, як також обробовує членів свої класи з їх посілости. Приватна власність осередків продукції і конкуренції о них борба суть головними чинниками ослаблення суспільно-альтруїстичних інстинктів; тим більше дозволяє вона зміцнитись почуттю браку тій приватній власності в класі позбавлених посілости. Власне з причини тої сили і класової борби їх почуття є багато більше; приватні інтереса знаходять в пролетаріату, а головно в соціяльній демократії далеко менше місця чим в інших буржуазних партіях.

Все те відносить ся до клас, а не до індивідуа. І серед пролетаріату знаходять ся

індивідуа, в котрих суспільно-альтруїстичі і почуть суть слабо розвинені, а в посідаючих клясе не брак також осібняків з сильно розвиненими альтруїстично-суспільними інстинктами. Ріжниця однак полягає на тім, що пролетарська оцінїя тим менше поважає чоловіка, чим слабші у нього є ті істинкти, чим більше він уважає свою особисту користь над користь ближніх. Натомість в посідаючій клясі менше звертаєсь на се уваги, усунене на другий плян особистого інтересу взглядом інтересу ближніх а властиво слабших, уходить навіть за варіацію. Хто має сильне альтруїстично-суспільне почуте і при тім є войовничої натурї, хто не задовільняєсь самим поведженєм, лише хоче підняти борбу з жерелами бідн і нужди, злого трактованя і пониженя гідности ближніх, — для того нема місця між визискувачами. Єсли такий чоловік хоче політично задоволитись, то не лишаєсь для нього нічого иншого, як вступити під прапор партії, яка провадить пролетарську клясову борбу, під прапор соціал-демократії.

Наколи клясове положене пролетарїяту змушує його до розширеня борби проти гнетови і визискови клясовому, до розмірів борби проти всякого рода гнету і визиску; до

перетворення борби о свої класові інтереса в борбу о вільність і справедливість для всіх, — то з другої сторони борці вільности і справедливости для всіх, з яких-би вони клас не походили, суть пхані [наслідки спеціального характеру різних клас] до злуки з пролетаріатом, щоб боротись з ними рука в руку в його класових борбах.

3. КЛАСА А СУСПІЛЬНІСТЬ.

а) Февдальний ідеал суспільности.

Цілість є чимсь більшим чим частина. Так власне понад інтересом класовим стоїть інтерес загалу, інтерес суспільний. Неможливим є собі уявити, що суспільний інтерес різниться від класового інтересу в той спосіб, щоб той послідний представляв інтереса головно кожній з осібна класі, а перші спільні інтереса всім класам; щоб в той спосіб всі класи якогось суспільства мали якийсь спільно суспільний інтерес, так, що можнаб говорити не лишень о антагонізмі але і о солідарности клас.

Є се дуже фальшивий погляд, загальні суспільні інтереса є занадто стисло звязані зі спеціальними класовим інтересами, щоб могли бути такими самими для кожної класи.

Противно, скорше добачуємо, що їх заховуване ся взглядом себе, кожної з осібна класи, є також ріжне і собі суперечне, так як самі інтереса тих клас. Пізнати се найліпше в понятю суспільного ідеалу, який представляють собі дальше сягаючі духом розумуючі люди кожної класи, а котрі не є лишень іграшкою гадки, лишень має практичне знане, наколи дає можливість злученя ріжнородних напрямів суспільних в даній класі, солідарного злученя руху, який почавсь розбуджуватись, і скированя його в певнім означенім напрямі. Кожда класа має свій відрубний тип суспільного ідеалу, який вона завсїгди перепроваджує, помимо ріжних місцевих і хвилевих змін; а найголовнійша замітка, що нинішні суспільні класи дають ся зрезувати до трех великих клас [понеже инші творять лишень посередні і підрядні класи] – так і ціла форма нинішних суспільних ідеалів дасть ся спровадити до трех великих типів: фєвдального або реакційного, ліберального або в дійсности консервативного і соціялістичного або вдійсности поступового. Ті ідеали суть взглядом себе дуже ворожі, і кождий в собі так нероздільний, як сьогочасні практичні інтереси трех великих клас.

Перший ідеал відповідає інтересам ґрун-

тової посілости, головно великої; малий власитель земельної посілости побирає свої доходи в меншій степені з ґрунтової посілости чим зі свої праці. — отже творить середню громаду, яка не представляє чистого типу.

Ґрунтова власність уміла дуже добре урядитись в капіталістичній суспільности. Посідає вона в ній навіть упревілейоване становище. Стягає свої доходи без жадного труду, — т. зн. доходи з самої лишень посілости ґрунту, а не з провадження рільного підприємства: як ґрунтову ренту, в найчистійшій формі яка виступає виділиченій системі, де власитель більшої посілости і звичайний господар суть двома ріжними особами. А ґрунтова рента тягло взростала в протягу остатніх віків — наколиб не звертати уваги на декотрі хвилеві або льокальні перешкоди. Помимо сего ґрунтова власність стоїть також не дуже добре в нинішнім суспільстві. Хотяй її положене значно поліпшилось, то однак взглядно, значно відвернулось взад; становиско якоїсь класи в суспільстві є залежне не від абсолютних, лишень від взглядних її поступів, який є мірений поступами інших клас. І ту власне ґрунтова посілість дуже на сїм тервить, що її, як найбільшу і сильнішу за фєвдальних часів переслідує щораз то більше

капітал. Що правда, ґрунтова рента росте а спадає натомість капіталістичний зиск,— але ся справа є дуже зрадною. Ґрунтова рента росте в відношеню до даного обему землі, пр. від гектара, але поверхня управної землі в культурних краях щораз слабше розширюєсь. Капіталістичний зиск спадає в відношеню до даної скількості капіталу, але загальна маса капіталу надзвичайно взростає. Притім взростає і загальна маса капіталістичного зиску, яка припадає на капіталістичну класу, далеко скорше, чим загальна маса ґрунтової ренти, яку загарбують земські властители.

Приміром роз'яснить се найліпше. Припустім, що в якімісь краю в ХІХ віку подвоїла ся ґрунтова рента, а скількість управної землі полишилась та сама. Тоді подвоїв ся також і загальний дохід властителів з їх посілости. Отже підскочив пр. з 500 мільонів—до 1000 мільонів. Рівночасно спала рата зиску капіталістичного до половини пр. з 20% до 10%, але загальна сума капіталу взросла двайцять разів; тоді то загальний дохід капіталістів взріс десять разів більше, або з 200 мільонів до 2000 мільонів. Богатство її і економічна сила суть отже при кінци віку пять разів більші в відношеню до ґрунтової посілости, або богатство і економічна сила земельної власности

зменшилась п'ять рази менше в відношенню до капіталу.

Подані ту цифри суть довільно взяті, але економічний розвій справді посувається в тім напрямі.

Тимчасом земельну власність випихає промисловий розвій на щораз то низше становиско не лишень під економічним взглядом, але також і в політиці. В фєвдальних часах пануючою витворною галузю було рільне господарство дрібних селян. Але є се діло, яке зовсім пожерає витворність і відділює його так дуже від решти світа поза своїм селом, що тратить він всяку можливість, щоб зайнятись політичними і суевільними справами, хотьби важнішими, і ніколи не интересуєсь які з сего розвивають ся борби. Всю роботу полишає для інших — “рицарям”, попам, урядникам державним, бюрократам і їх панам, князям, які своєї власти набутий в сей спосіб, уживають скорше поневолити і здерти з послідної шкіри хлона, чим помочи йому. Де малі селяни є підставою економічною держави, там вже вирост з натури спроваджує воно панованє фєвдальної аристократії або деспотизму. Лишень при помочи поділу землі, як се було в Швайцарії або Фінізії, можуть ся хлони оборонити від тих неві-

льничих кайдан. Що демократична вільність удержалась в тих краях, належить скорше признати може більші перевазі пастухів над управою рілі, чим тамтешній натуральній охороні. Пастухи завсїгди любили більше волю, і не давали наложити на себа без сильного опору ярма. Де знов панує управа рілі, там виростає самодіяльне господарське підданство.

То ельдорадо фєвдальної аристокрації кінчить ся там, де розвиває ся сильний міський промисл. На тім поли виростають клїси, які відносять ся неприязно до фєвдальної аристокрації і в кінці нищать їх самих правління не лишень в містах, але також і по селах. Се є власне пролетаріят і дрібне міщаньство, котре висвободило також і хлопів з аристократичного ярма. Моди, що зруйнували Бастилію, знищили підвалини хлопського підданства не лишень в Франції, але в цілій половині Європи; французська революційна армія зробила пр. більше для увільнення швайцарських хлопів, чим так дуже вихвалювані перші кантони, вітчизна Целлів і Вінкельридів, які уміли утвердити в себе вільність, лишень наложили єще тяжше ярмо своїм сусідам. Чим сильніше зростає міський промисл, тим більше через се є zagrożене політичне панованє великої власности. Нічого дивного, що

та кляса не чує себе добре в капіталістичнім суспільстві, в котрім справді підносять ся ґрунтові ренти, але які однак зеувають щораз низше її взглядну політичну і економічну позицію. По правді сказавши, з причини загальних відносин може взрости політична сила земельних власників також і в нинішнім суспільстві: економічна і політична сила мусять іти разом з собою. Завсїгди однак не можуть вони іти в ріжних напрямх, а економічна підстава оказуєсь в кінци розсуджуючою. Коли політична сила якоїсь кляси попалась в некористне відношене до своєї економічної сили, там перша з них мусить в кінци підупасти, а чим острійший буде такий ненатуральний стан, тим довше буде тривати, тим більшою катастрофою буде послїдний упадок.

Не диво отже, що земельні властителї упривілійованого становиска хотять захопити еще ширші економічні підвалини, чим ті, котрі їм може дати капіталістичне суспільство, за підвалинами з части февдального суспільства. То послїдне суспільство є їх ідеалом; а привернути його знов до життя — се їх найгорячіше жадане. Повинно те бути справді ідеальне февдальне суспільство, без злих прикмет, лишень з його прикметсю, — сус-

пільство, яке лучит цілий добробут зі всіма розкошами наших часів. Така суспільність є неможливою; добрі і злі сторони суспільства суть звязані з собою як найбільше і не можна їх як слід розділити. Хто хоче новочасних розкошів, мусить ся згодити на істноване технічних і суспільних уряджень, звязаних з їх продукцією; а кому заохочуєсь середних віків, то мусить також повернути до їх варварства.

Однак **хот**яй февдальний суспільний ідеал став ся неможливим до справдженя, то по мимо того творить він дуже реальний чинник в новочаснім суспільнім житю. Надає він голвно напрям всім практичним стремлінням суспільних стороництв, які служать земським посіlostям. Кождий суспільний поступ є для них чимсь нойгіршим, кождий назадничий крок стрічаєсь з їх попертем, хотьби не маз нічого спільного з їх класовими інтересами, — в науці, штуці, церкві, промисловій організації, хйба тільки їх ґрунтова рента є заінтересованою в еконемічнім поступі. Тоді власне класовий інтерес, а часто і особистий інтерес показує ся сильнійший від ідеалу.

Взагалі можна сказати, що суспільні інтереса великої суспільности залежні власности суть инші, чим інтереса нинішного суспільства. Неможливим є злучити одних з дру-

гими, — стоять вони побіч себе в відношенню дуже ворожим. Стали ся вони шкідливим чинником для суспільства.

б) Ліберальний ідеал суспільства.

Не ліпше стоїть справа з суспільними інтересами класи капіталістів. Її найвищим інтересом є знов удержане нинішнього суспільного устрою, який її передовсім виходить на користь. Власники засобів продукції суть володітелями продукції, а сим самим і цілого суспільства. Технічний розвій творить нині засоби продукції [машини, будівляні матеріяли, засоби транспортові], щораз більше і дорогими в відношенню до числа і винагородження зтруднених робітників. Вже то само мусить робити той розвій, під панованем приватної власности засобів продукції, щораз головнійшим привілієм капіталістичної класи, яких сила і здібність до визискування щораз більше виростає. Лишень в тім самім напрямі, в яким іде розвій техніки, прямує також і розвій економічний, який згортає щораз більші засоби продукції в небогато руках. Головно картелі і трости страшно скоро приспішують той розвій.

Щоправда закидають, що тому розвоєви

стає на першкодї инший, сильнійший, який провадить до децентралізації маєтків. Завдяки акційним спілкам, справді росте а не маліє число посідаючих, число людей, які беруть участь в витворюваних засобах. На статистичний довід на то тверджене до сего часу чекаємо на дармо, а факти що иншого говорять; але припустім, що то правда, то і так не доводить до нічого проти концентрації і капіталу. То власне є процес продукції, незалежний від факту, що належить до процесу поділу, що число учасників в продукції взростає. Тим часом для суспільства є розсуджуючим процес продукції а не процес поділу.

Вияснимо се на прикладі. Приміром, що в якимсь краю якась промислова галуза складаєсь зі сто фабрик, кожда вартости оден міліон і кожда зі своїм властителем. Трост тоді перетворює з приватного посідання в спільну акцію, лучить їх всі разом під спільним доглядом. Акції розділись меже тисячу властителів. Помимо того та галуза промислу є тепер змонопольованою одним-одиноким підприємством, а його пановане над ринком праці і ринком товаровим, його шкідливість і невиносимість рівночасно позістають. Чи монополевий зиск загортає одна пара рук, чи

знайдеться він в тисячах кишень.

Капіталістична класа є власне тою, якої багатстворосло найбільше економічною дорогою на підвалинах нинішнього суспільного порядку.

Всі оборонці сего суспільного порядку не хотять того признати; хочуть вмовити в нас, що витвір капіталістів в народнім витворі опадає щораз більше, позаяк мало приходу, а робітничі заплати ростуть. Ся аргументація полягає лишень на штуці кишенькових злодійв. Ми вже бачили повизше, що помимо упадку рати зиску, росте загальний зиск в великих масах капіталістичної класи і то скорше чим ґрунтова рента. Взростає вона також скорше від загальної суми зарібків. Але той скорий зріст заслонює окружене, що скількість капіталу яка припадає на одного робітника, взростає еще скорше завдяки технічному розвоєви,— після того, хоть зиск, який припадає на одного робітника безвглядно зростає; то однак маліє він в порівнаню до певного означеного числа капіталу.

Примір се зілюструє.

З повизшого принялисьмо, що маса капіталу в якімсь краю зросла двайцятькратно в протягу послідного віку, підчас, коли рата

зиску упала до половини. Припустім дальше, що число наемників потроїло ся, а їх зарібки wzросли о 50%. Тоді загальна маса зарібків wzросла о 450% підчас, коли маса зиску підскочила рівночасно о 1000%, хотяй рата зиску спала з 20% на 10%.

Суть то по правді сказавши довільні цифри, але окреслюють напрям розвою. Після цифр які подав Бовлей, і які по правді суть без закиду, лиш суть без найменшого сумніву найпевнійшими, говорять, що в Англії випало на робітника як слідує;

	Зарібок марок	Надвартісна маса (зиск разом з прибутками)
1860	768	736
1891	1074	1202
Приріст	306 або 40%	466 або 66%

Загальна надвартісна маса через се зросла скорше, чим загальна маса робітничої платні. Наколиб однак загальна маса капіталу, яка припадає на одного робітника, wzростала з 5000 марок до 10.000, то рата зиску упалаб з 14% до 12%. Зсего власне бачимо, що знижка рати зиску не є зовсім аргументом проти wzростови визиску.

Капіталістична кляса не чує ся також wzглядом того чужою в нинішнім суспільстві.

Противно, трісесь вона з великого страху на самий спогад о осадженю иншого на її місце. Теперішній суспільний устрій відповідає її потребам, а о иншій і чути не хоче. Суспільний ідеал наших ліберальних політиків опираєсь зовсім на тім суспільнім порядку; на се нічо иншого, як тільки ідеалізоване нинішнього суспільства.

Нема майже чоловіка, який тішивби ся з нужди і бід, темноти і бруталности, кріз і катастроф. Ідеальне суспільство лібералів є власне тому нинішнім суспільством без уємних сторін, які уважають ся за дитячі хори, а яких усунене можна сподіватись від “органічного” розвою. Через той “органічний” розвій наші буржуйно-суспільні реформи розуміють тані пів осередки на суспільні долегливости, пів осередки, які уникають як найстараннійше зачпки підвалин нинішнього суспільства. Ті підвалини, то приватна власність продукційних засобів і зиск. Той “органічний” розвій зі страхом оминає кожного ограничення панських прав капіталіста в його “домі”, т. зн. в фабриці, де робітники витворюють прихід для нього. — як і рівнож кожного ограничення зиску. Кожний переступ тих границь, стрічає опір обурених, — як революція і конфіскація.

Перте в напрямі зиску вправді становить найбільшу розгону сили для капіталістичного суспільства, лиш є для нього заравом і найсильнішою запорою; тому напруженю завдячує воно найбільші поступи в своїй молодости; той сам напір є найбільшою завадою суспільного поступу в закрасі хилення ся капіталізму до старости.

Капітал завзято опираєсь навіть того рода поступови, який не заргожує безпосередно його зискови, як пр. установленем морального, осьмогодинного дня праці, котрий при теперішнім стані техніки мігби бути впроваджений без вищербку для видатности суспільної праці. Але капітал має страх перед вільним часом, якийби через се використали робітники. Моглиб вони його зужити на власне образоване, вибудуване і взміцнене організації, на звернене бачної уваги на свої політичні і фахові борби, а тоб було небезпечним.

Чим більший стає пануючий капіталістичний спосіб витворюваня, чим консервативнішою стає ся кляса капіталістів, тим більше є підозрілою взлядом кожного поступу, тим скорше надумуєсь перед полученем з силами, які становлять запору кожного поступу і розвиваючи ся найглубша еконо-

мічними інтересами великої земельної власності. Тут лежить таємниця взросту сили аграріїв, які стоять в так слабім контракті з їх економічною слабостию, і упадок капіталістичного ідеалізму, упадок лібералізму.

Клясові інтереси капіталу ведуть до такої суспільної консенквенції, котра не дасть ся погодити з дальшим поступом і поведженем загалу суспільства, як фєвдальний ідеал.

в) Соціалістичний ідеал.

Зовсім що иншого інтереса пролетарської кляси. Його суспільний ідеал не дасть ся вибудувати ані на правних підвалинах приватної власности, ані також на підвалинах економічної господарки, яка є оперта на зиску. Як кляса позбавлених з посіданю не є вона заінтересована в удержаню приватної власности засобів продукції, має за се інтерес знести того рода власности, понеже властители засобів продукції опановують продукцію, і через се і суспільство. Пролетаріять, що мусить працювати чужими знярядами тимсамим мусить бути невільником в продукції; і власне щораз менше мають надію на увільнене ся з підданьства в рамках понуючого праватного порядку, на підставі приватної власности. Клясовий інтерес пре проле-

таріят, щоб той уважав суспільної власности засобів продукції — за свій ідеал.

Так само вороже становище займає взглядом господарки опертеї на капіталістичнім визиску, який без сумніву виникає з економічних підстав. Зиск є майором нинішньої продукції; кождий капіталіста стараєсь ріжним способом осягнути як найбільше зиску, а стремління до зиску, — то стремління до духового гнету, до побільшення підданьства і визиску робітника.

Так отже з класового положеня пролетаріату виростає не лишень ідеал який має на меті урегулювати продукції і заступити зиск потребою суспільства, яко матеріал продукції.

Той ідаал не є витвором якогось фантазійного чоловіка. Витворюєсь він повсюди з природною конечностію, де лишень пролетар приходить до свідомости свого положеня і розбиває самодіяльні гадки, а навіть, витворюють вже в головах поодиноких висших людей, які слідять пролетарське положене інші погляди, і інтереси пролетаріату уважають за свої. Форма, яку перебирає той ідеал, виказує ріжні відміни в дрібних висновках. Але тип є завсїгди і всюди від віків той самий, що свідчит о тім, що той тип впли-

ває з найглибших потреб великої класи, а не з фантазії або сонних мисерів поодиноких індивідуів.

Для того той ідеал не є утопією, але вже нині становить реально-суспільну силу, і та сила росте в тім самім степені, як сила класи, яка її витворює, — сила пролетаріату. Економічна сила пролетаріату розвиваєсь не в його богатстві, лиш в его числі, його організації, інтелігенції, економічні конечности, а не в факті, що його класові інтереси зливають ся з інтересами поступу. Послідна побіда пролетаріату в суспільстві є певною річею, без огляду на то, як довго термін йому визначимо, бо його суспільний ідеал дуже ділає на суспільний розвій.

Є се одинокий суспільний ідеал, який можна поставити побіч фєвдально-аґрарного і ліберально-капіталістичного ідеалу, і творить він одинокую можливість суспільного розвою там, де капіталістична система стає ся консервативною і перешкаджає суспільному поступови. Виказує він форму продукції, непозбутою в тих веіх місцевостях, де концентрація капіталів творить приватні монополі, яких перехід на суспільну власність стає ся незбутою, наколи ціле суспільство не стане ся забавкою позбавленої волі в руках

кількох капіталістичних клік.

Здругої знов сторони соціалістичний ідеал приймає за своє заложене капіталістичне суспільство, якого є дальшим тягом. Булоби неможливим перейти без посередно з фєвдального до соціалістичного устрою. Притім соціалістичні партії завсїгди помагають капіталістично-ліберальним в борбі з фєвдалізмом, там де вони виступають в інтересі суспільного поступу.

Так отже соціалістичний ідеал стає ся великим мотором кожного суспільного поступу, поки осягнене того ідеалу стало ся актуальною квестією — від самого початку соціалістичних і пролетарських рухів. А поступає він в далеко ідеальнійшій напрямі, чим лібералізм, понеже не криєсь в нїм охота на визиск і понеже його цїль є дальша, а програма будучности обширнійша.

Однак нині ми єсмо так далеко, що соціалізм і пролетарська класова борба стали ся не тільки найсильнішими, лиш впрост одинокими свідомо ділаючими чинниками суспільного поступу. Теперішня виборча борба доказує, що посїдаючі класи в однім суть згідні, а се: в суспільнім поступі. І для того вони виступають зєднано всі проти соціалістичної партії, яка провадить великий

ідеал дальшого суспільного розвою і борить ся о него.

Наколи соціалістична партія сталась нії одинокою партією, котра провадить борбу о суспільний поступ, то мусить вона бути заразом партією всіх тих, які прямують до дальшого суспільного розвою.

Бачилисьмо як клясові інтереси пролетаріату роблять його борцем проти визиску, і гнету; як він витворює фундамент, на котрім стрічаєть ся з чесними людьми, які походять з інших кляс а поборюють консеквентно кождий визиск і пониження. Отже бачимо тепер, що клясові інтереса виробляють пролетаріат на одинокого борця суспільного поступу. То власне потягає кождого прихильника поступу і склонює його до вступлене до соціалістичної партії. Не менше чим демократичний радикалізм і гуманітарність може також впроваджувати буржуазія між соціалістів зрозуміне економічних процесів — без взгляду на то, чи осягнулось се науковими студіями, чи також практичним досвідченем. В багато випадках ділають всі три сї чинники разом. Впочатках соціальної демократії могли мати перевагу два перші чинники. Серед буржуазії були еше тоді сильніші політичні напрями; з другої знов сторони ро-

бітничі маси були далеко безборонними а їх нужда далеко більша чим нині. Натомість в остатних часах є послідний чинник правдоподібно найреальнішим мотивом буржуазних напрямів: які переходять до соціал-демократії: кризи, картелі [змова між фабрикантами на некористь робітників] все то могло дуже скоро причинитись до отвореня очий робітникови, що нині тільки пролетаріят і його партія боронять поступу інтересів, а через се саме інтересів життя цілого суспільства. понеже тільки розвій є житем, а застій смертю.

Наколи отже деякі наші противники говорять, що класовий інтерес і суспільний інтерес суть з конечности до себе в антагонізмі, то є се правдою тільки відворотно до клас і буржуазних стороництв.

Наколи знов з другої сторони багато наших противників, як пр. Ріхтер в своїм “Соціалістичнім зеркалі”, хоче бачити суперечність в тім, що соціяльна демократія є пролетарською партією класової борби, а мимо того числить в своїм гурті цілий ряд буржуазних напрямів, — то лишень доводить, що ті противники не мають жадного виображення ані о характері класових інтересів пролетаріяту, ані о науковім впливі пізнання, почутя

еуспільного і демократичної консенквенції. Забувають, що можна заперечити солідарности клас, а мимо того, признавати солідарність людей. Великі еуспільні нещастя, які хвилево перемагають класові рїжницї, як нр. епїдемії, обуджують навіть в найтвердшого буржуя почутя людської солідарности. Але в звичайнім бігу рїчи свідомість тої солідарности увиває свідомість класового антагонїзму, цопертядо визиску своїх близніх. Доперва пролетарїят втворює ідеал, котрий хоче запровадити лишень одно жерело доходу — працю; знесе на томість зиск і ренту і положить кінець класам і їх антагонїзмам, а на побоевици борби клас пові прапор солідарности народів.

Се послїдна цїль класової борби, яку провадить соціалїстична партія. Так отже репрезентує вона класові інтереса пролетарїату і є речником найвизших і найстороннійших інтересів людскости.

З Польської мови перевів Т. Фед--н.

**Бібліотека яку повинен посідати кождий
український робітник.**

1. Соціалізм – мета, методи і тактики
відповідні обставинам двай-
цятого віку . . . . . 10 ц.
2. Державна власність а соціалізм . . . . . 5 ц.
3. Клясова справедливість . . . . . 15 ц.
4. Промислова Демократія . . . . . 2 ц.
5. Маніфест Р. І. І. Ю. . . . . 5 ц.

В тих брошурках говорить ся не лише про соціалізм як ідею але піддає ся методи — спосіб его осягнення. Також поясняє ся що є державна власність а що соціалізм.

Замовляйте отсі брошури а не пожалуйте.

Ukrainian Labor Publishing
433 E. 9th St. New York, N. Y.

3 Друкарні Українського Робітничого Видавництва
433 Іст 9-та улица Нью Йорк, Н.Й.

12

446742

I
W 62.969